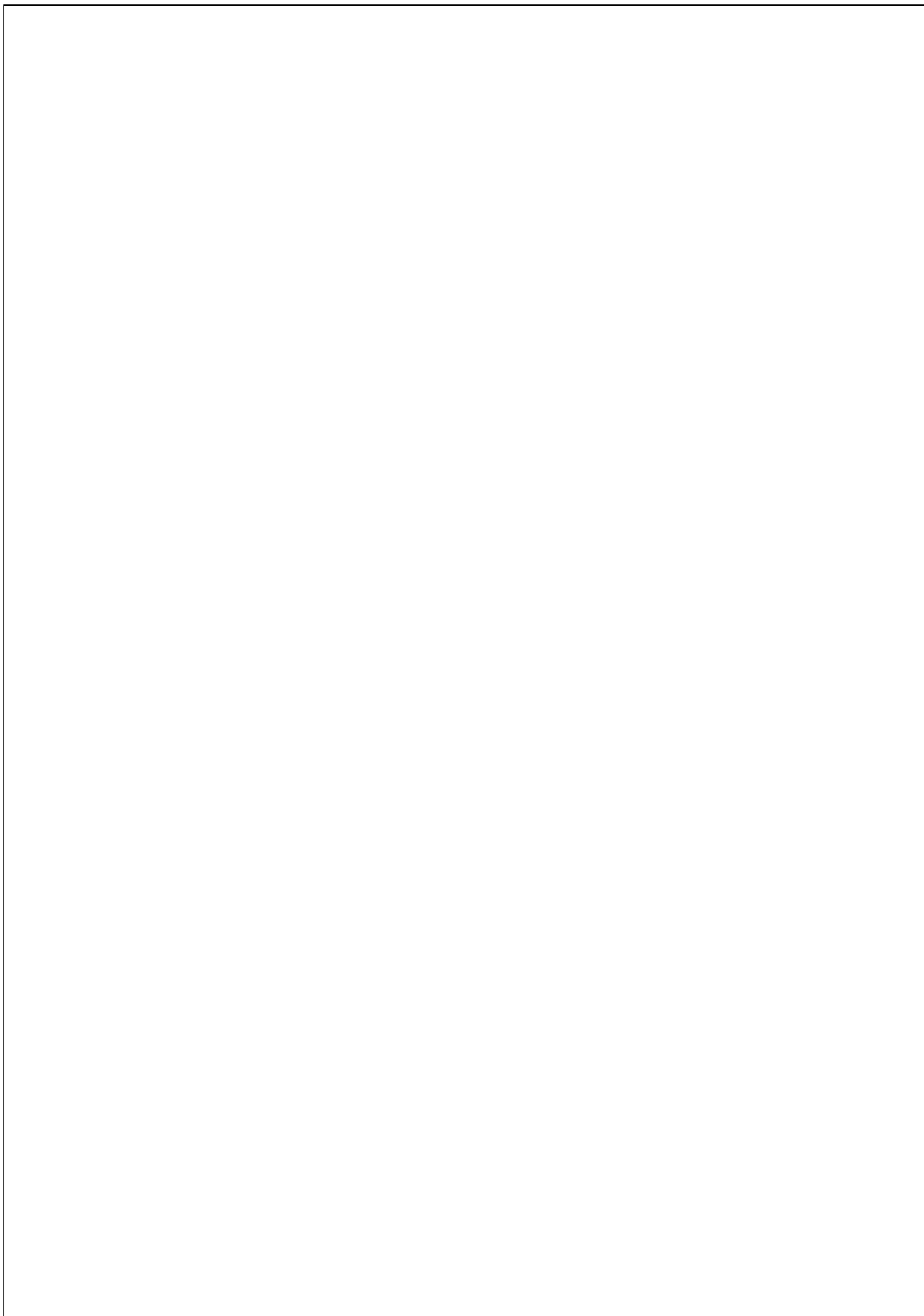

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/213258,Paulina-Fronczak-Chrusciel-Wielka-szpera.html>
26.02.2026, 20:22

[Następny](#)

[Powrót](#)

Paulina Fronczak-Chruściel: Wielka szpera

Wielka szpera (niem. Allgemeine Gehsperrre) – całkowity zakaz wychodzenia z domu – to jedno z najtragiczniejszych wydarzeń i graniczny moment w historii istnienia getta łódzkiego. W ciągu kilku dni, między 5 a 12 września 1942 r., z terenów dzielnicy zamkniętej wysiedlono do obozu zagłady w Chełmnie nad Nerem ok. 15 tys. dzieci, osób starszych, chorych, niezdolnych do pracy.

05.09.2026

[Holokaust Zbrodnie niemieckie Żydzi](#)

Niemcy utworzyli getto łódzkie w lutym 1940 r. Ostateczne zamknięcie jego obszaru nastąpiło w kwietniu tego samego roku. Była to pierwsza, największa i najdłużej działająca żydowska dzielnica zamknięta na terenach okupowanej Polski włączonych do III Rzeszy. Ulokowano ją w najbiedniejszych dzielnicach Łodzi, Bałutach i Starym Mieście, zamieszkiwanych w dużej mierze przez ubogich Żydów – budynki były tam w bardzo złym stanie, przeważnie pozbawione kanalizacji. Przesiedleniu towarzyszyła atmosfera terroru oraz szykan.

Przed wojną sprawami żydowskich mieszkańców miasta zajmowała się gmina wyznaniowa. Wraz z wkroczeniem na teren Łodzi wojsk Wehrmachtu wprowadzono zmianę w strukturach administracyjnych. Przedstawicielem łódzkich Żydów został jedyny pozostały w mieście członek Zarządu Gminy Żydowskiej Mordechaj Chaim Rumkowski. Po utworzeniu getta Niemcy mianowali go Przełożonym Starszeństwa Żydów w Łodzi.

Rumkowski ukuł motto:

„Naszą jedyną drogą jest praca”

przeświadczony, że jeśli tylko będą przydatni, zostaną oszczędzeni. Stworzył w getcie cały szereg zakładów produkcyjnych, w których nawet do 80 tys. Żydów wykonywało katorżniczą pracę na potrzeby okupanta.

Warunki życia w getcie były katastrofalne. Do najpoważniejszych problemów należały przełudnienie i zły stan mieszkań. Niewiele z nich posiadało kanalizację, bieżącą wodę czy instalację gazową. W małych izbach gnieździło się dużo ludzi. Równie poważny był problem głodu. Przydzielone racje żywnościowe nie zaspokajały podstawowych potrzeb. Nie każdego było stać na wykupienie racji, a problem pogłębiał handel na czarnym rynku oraz szmugiel, przez co niektóre produkty osiągały zawrotne sumy. Niedożywienie, brak odpowiedniej odzieży i przełudnienie przyczyniały się do rozwoju rozmaitych chorób.

Choć służba zdrowia działała, warunki sanitarne i zwiększona liczba przypadków zachorowań wydłużały czas oczekiwania na pomoc. Bliscy pacjentów lub też sami chorzy musieli niekiedy posuwać się do dawania łapówek, najczęściej w postaci jedzenia, lub też na własną rękę dostarczać niezbędne pożywienie chorym, by ci zostali poddani leczeniu.

Wiele znaczyła również protekcja – bez znajomości niekiedy bardzo trudno było otrzymać odpowiednią pomoc medyczną.

Przygotowania do wielkiej szpery

Wielka szpera poprzedzona została dwiema akcjami: „przewarstwieniem” oraz ewakuacją szpitali. Stosunkowo dobrze rozwinięty w getcie przemysł generował spore zapotrzebowanie na siłę roboczą. Wzmoczone przesiedlenia przyczyniły się do zamknięcia szkół, a tym samym zaangażowania dzieci i nastolatków do pracy w różnorodnych zakładach, czym zajmowała się Komisja Przewarstwień. Proces wdrażania młodych więźniów getta do zatrudniania w resortach zintensyfikowano na początku 1942 r. W maju tegoż roku zaczęły pojawiać się pogłoski o możliwych wysiedleniach dzieci do dziesiątego roku życia oraz osób starszych i niezdolnych do pracy.

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Holokaust, Zbrodnie niemieckie, Żydzi

Artykuł